תנ״ך · אחרונים · מצודת דוד · נביאים

מצודת דוד על יונה

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת דוד על יונה

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-דוד-על-יונה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 4
פסוק ו 4
פסוק ז 5
פסוק ח 5
פסוק ט 5
פסוק י 5
פסוק יא 6
פסוק יב 6
פסוק יג 6
פסוק יד 6
פסוק טו 6
פסוק טז 6
פרק ב 7
פסוק א 7
פסוק ב 7
פסוק ג 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 7
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 8
פרק ג 8
פסוק א 8
פסוק ב 8
פסוק ג 8
פסוק ד 8
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 9
פסוק ח 9
פסוק ט 9
פסוק י 9
פרק ד 9
פסוק א 9
פסוק ב 9
פסוק ג 10
פסוק ד 10
פסוק ה 10
פסוק ו 10
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 11
פסוק יא 11

פרק א

פסוק ב

וקרא עליה. ר"ל שיוכיחם ויזהירם וכדרך הנביא ועדיין לא פירש לו מה יקרא:
כי עלתה רעתם. הרעות שהם עושים עלתה למרום לעמוד לפני לקטרג עליהם (ולפי שננוה הוא ראש מלכות אשור שבט אפו של המקום ב"ה רצה להחזירם למוטב למען יעמדו להיות רצועה מרדות על ישראל):

פסוק ג

לברוח תרשישה. הוא חוץ לארץ מקום שאין הנבואה שורה על הנביאים וז"ש מלפני ה' ור"ל מהמקום שהוא לפני ה' והוא א"י שהוא מקום קבול הנבואה כי פחד פן יבוא לו הנבואה עוד פעם ויפרש מה יקרא ויוכרח ללכת ועל כי העמדת נינוה היה רעה לישראל לכן לא היה חפץ להיות שליח בדבר כי היה טוב בעיניו שיעמדו ברשעם ויאבדו ולא יהיו לשטן לישראל, ורז"ל אמרו שחשב יונה שהנה העכו"ם קרובי תשובה הם ויחייבו את ישראל שאינם ממהרים לשוב:
וירד יפו. מקום שפורשים שם הספינות:
באה תרשיש. היתה מוכנת ללכת ולבוא לתרשיש:
ויתן שכרה. הקדים ליתן שכרה תחילה ולא עוד אלא שנתן שכר כל הספינה למען תמהר ללכת:
לבוא עמהם. עם אנשי הספינה:

פסוק ד

הטיל. הסיע והמשיך אל הים רוח גדולה והיה סער גדול בים:
והאניה. ר"ל אנשי האניה חשבו שהאניה תשבר מחוזק הרוח המוליכה ברדיפה ונדנוד רב מהרמת הגלים וכובד משא הספינה מונע הרדיפה והוא סיבה לשבירת הספינה:

פסוק ה

ויראו המלחים. מוליכי הספינה פחדו וכ"א מהם צעק להתפלל אל העכו"ם שלו:
ויטילו. השליכו את הכלים מן הספינה אל הים להקל מעליהם המשא למען תוכל ללכת ברדיפה מבלי מונע:
אל ירכתי. ר"ל אל אחת מהירכתים וכן ויקבר בערי גלעד (שופטים י"ב:ז'):

פסוק ו

מה לך נרדם. מה לך שנרדמת כאומר וכי אינך מרגיש שאנו עומדים בסכנה:
קרא אל אלהיך. התפלל לפניו:

אולי יתעשת. ע"י התפלה אולי יחשוב האלהים לנו שלא נאבד:

פסוק ז

ויאמרו. אנשי הספינה:

גורלות. אמרו להפיל גורלות הרבה כי לא רצו לסמוך על גורל אחד כי פן במקרה נפל על זה אבל כשיפול פעמים מרובות על אחד יהיה נראה שאין זה מקרה:

בשלמי. בעבור מי בא עלינו רעת הסכנה הזאת:

הגורל. ר"ל כל גורל וגורל:

פסוק ח

הגידה נא לנו. הואיל וכל הגורלות נפלו עליך הגידה עתה לנו באשר למי ר"ל במה היה החטא ולמי חטאת שבסבתו בא לנו רעת הסכנה הזאת וכאלו יאמרו אם היה בדבר העושק א"כ אפשר להחזיר העושק ואם הרעות למי בדבר הגדוף וכיוצא אפשר לפייסו בממון:

מה מלאכתך. ר"ל אולי יש בידך מלאכת רמיה והונית אנשים מרובים עד שלא תדע מי ומי המה להחזיר להם העושק:

ומאין תבוא. ר"ל שמא עשקת במקום שבאת משם ואולי רב הדרך ואין לבוא שמה להחזיר העושק:

מה ארצך. ר"ל שמא עשית דבר היפך מנהג ארצך וכאלו חטאת לכולם ומי יכול לפייס את כולם:

ואי מזה עם אתה. מ"ם השמוש כמו הפוך כאלו אמר ומאי זה עם אתה ר"ל מי הוא אלהיך וכאלו יאמרו פן עשית דבר שלא כדת אלהיך ואין א"כ מקום לפייסו בממון:

פסוק ט

עברי אנכי. כאומר אין לכם לשאול כל השאלות הללו כי לא חטאתי לבן אדם ולכן על השאלה ששאלתם באחרונה ואי מזה עם אתה ע"ז השיב עברי אנכי ולתוספת ביאור אמר ואת ה' אלהי השמים אני ירא וכאלו יגיד בזה שאליו חטא:

אשר עשה את הים ואת היבשה. ר"ל כמו שעשה את היבשה כן עשה את הים ובכל מקום משלה ידו וכאלו יאמר הנה גם בים מצאה אותי יד ה' וכאלו יכריחני ללכת לנבאות על נינוה וזהו האמירה לגבוה ועל חנם ברחתי בחושבי שפה לא יבוא אלי דבר ה' והנה כאלו באה:

פסוק י

ויראו וגו'. בשמעם שחטא לה' ואין א"כ מקום לפייס בממון לכן פחדו מאד:

מה זאת עשית. לא אמרו כשואלים אלא כמתמיהים כאומר איך עשית דבר כזה למרוד פי ה' ולברוח ממקום הנבואה ודוגמתו מה עשית ותגנוב את לבבי (בראשית ל"א:כ"ו) שהוא ענין תימה:

כי ידעו האנשים. היה נודע להם שהוא בורח מלפני ה' ממקום הנבואה:

כי הגיד להם. ר"ל ע"פ הדברים שאמר הבינו אמיתת הענין כאלו הגיד להם בפה מלא:

פסוק יא

מה נעשה לך. מה נעשה עמך שישתוק הים מעלינו ולא יוסיף להרעיש עוד בהרמת הגלים:

כי וגו'. ר"ל הנה הים מרעיש בגליו בכל פעם יותר ולכן אין פנאי להתעכב ולהתיישב בדבר לזה אמור אתה מה נעשה עמך וכן יקום:

פסוק יב

שאוני. קחו אותי והשליכו אותי אל הים ובודאי ישתוק הים מעליכם כי ידעתי שבעבורי בא הסער הגדול הזה עליכם:

פסוק יג

ויחתרו. היו משתדלים עם המשוטות להשיב הספינה אל היבשה בחשבם ששם יטלו את יונה אל היבשה והם ילכו לדרכם:

הולך וסוער עליהם. ר"ל הרעשת הגלים היה עליהם מן היבשה למול פניהם להרחיק את הספינה אל תוך הים:

פסוק יד

אל נא נאבדה. לא נהיו עתה נאבדים בעון שנשלח יד בנפש האיש הזה להשליכו אל הים:

ואל תתן וגו'. ר"ל אל תחשב לנו כאילו שפכנו דם נקי:

כי אתה ה'. ר"ל הלא הכל בידך ומעולם עשית כאשר חפצת ואם היה חפצך להמיתו שלא על ידינו הלא אין מעצור בידך להמית אותו לבד אלא ודאי הגזירה היא להמיתו על ידינו:

פסוק טו

ויעמוד. שתק ונח מקצף הרעשת גליו:

פסוק טז

ויראו וגו'. בראותם השגחת המקום ויכלתו:

ויזבחו. ר"ל קבלו על עצמם לזבוח להי' בבה"מ:

וידרו נדרים. לחלק צדקה לעניים:

פרק ב

פסוק א

וימן. הזמין את הדג לבלוע אותו מיד שלא יטבע במי הים:

פסוק ב

ממעי הדגה. ארז"ל בתחילה בלעו דג זכר ועמד שם בריוח ולא נתן דעתו להתפלל ורמז המקום להדג והקיאו אל פי הדגה ושם עמד בדוחק מפני העוברים והתפלל מתוך הדחק:

פסוק ג

קראתי. הנה קראתי אל ה' מפני הצרה אשר עלי וידעתי כי יענני הואיל ואני קיים כל הימים הללו:

מבטן שאול. היא הדגה שהיא לו כעומק השאול:

שמעת קולי. מובטח אני אשר שמעת קולי:

פסוק ד

ותשליכני. הנה השלכת אותי במצולה בחוזק הים:

ונהר יסובבני. כי שם היה המקום שמתחברים מי הנהר ומי הים:

עלי עברו. כי כשעברו על הדגה עברו גם עליו בהיותו במעיה:

פסוק ה

ואני אמרתי. כשהשליכו אותי הימה חשבתי הנה נגרשתי מנגד עיניך ר"ל העלמת עין ממני:

אך אוסיף. אך עתה הואיל וקיימתני כל הימים הללו מובטח אני לצאת מזה ואוסיף עוד להביט אל היכל קדשך לבא שמה בקול תודה:

פסוק ו

אפפוני מים. המים סבבו אותי עד קרוב להוצאת הנפש:

תהום יסובבני. כפל הדבר במ"ש:

סוף חבוש לראשי. כי כשהדגה שטה עמו בים נקשר הסוף בראש הדגה וכאלו נקשר בראשו הואיל והיה במעיה:

פסוק ז

לקצבי הרים. לאחרית ההרים התקועים בים והוא קרקעית הים:

ירדתי. בהיותי במעי הדגה:

הארץ בריחיה. רצה לומר חשבתי שהארץ הבריחי בריחיה כנגדי עד עולם כי לא אשוב אלי׳ כאילו סגרה את עצמה בבריחים:
ותעל. אבל הואיל וקיימתני כל הימים הללו אקוה שתעל חיי משחת הקבר הוא בטן הדגה:

פסוק ח
בהתעטף. כשהיה נפשי שעלי מעוטף ומעונה זכרתי את ה׳ להתפלל לפניו והנה בא אליך תפילתי אל היכל קדשך הוא השמי׳:

פסוק ט
משמרים הבלי שוא. הם אנשי הספינה המשמרים הבלי שוא הוא העבודת כוכבים ידעתי שהם יעזבו חסדם ולא יקיימו מה שנדרו בעת צרה:

פסוק י
ואני. אבל אני אזבחה לך זבחים בקול תודה והודאה על הנס ואשר נדרתי אשלמה בעבור הישועה של ה׳:

פסוק יא
ויאמר. ר״ל העיר לבו להקיאו:
לדג. יתכן שאחר התפלה חזרה הדגה להקיאו אל פי הדג לעמוד בריוח:
ויקא. ר״ל כמו שהעיר לבו כן עשה והקיאו אל היבשה:

פרק ג

פסוק א
שנית. בדבר השליחות אל נינוה:

פסוק ב
אשר אנכי דובר אליך. והוא מה שקרא ואמר עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת ולא הוצרך לפרש כי מאיליו יובן:

פסוק ג
מהלך. כשיעור הליכת שלשה ימים:

פסוק ד
ויחל. כשהתחיל לבוא בעיר מהלך יום קרא ואמר הנה יש עוד זמן ארבעים יום ואח״ז תהיה נינוה נהפכת ר״ל כמהפכת סדום ועמורה מיש לאין:

פסוק ה
באלהים. ר"ל בדבר האמור בשם האלהים:
ויקראו צום. הכריזו יום צום:

פסוק ו
ויגע הדבר. השמועה הגיעה לאזני המלך וקם מכסאו לשבת על הארץ והעביר מעליו לבוש מלכות:

פסוק ז
ויזעק. צוה להכריז בקול זעקה לאמר מעצת המלך ומעצת גדולי המלכות נגזר לאמר האדם והבהמה וגו' ובעבור עגמת נפש ציוו למנוע מאכל מבהמות למען יכנע לב האנשים:
אל ירעו. מוסב על הבהמה:

פסוק ח
ויתכסו. גם זה מן הכרוז שצוה שכולם יתכסו בשקים להראות הכנעה מרובה ושהאנשים יקראו אל אלהים בכל לב וכל אחד ישוב מדרכו הרעה ומן החמס אשר עשו בכפיהם:

פסוק ט
מי יודע. גם זה מן הכרוז שאמר מי היודע דרכי התשובה ישוב להי' ואז ינחם האלהים וישוב מחרון אפו ולא נהיו נאבדים מן העולם:

פסוק י
כי שבו. כי כן עשו כדבר המלך ועם כי לא נזכר:
וינחם. נתחרט על הגזרה:

פרק ד

פסוק א
וירע. כי בנבואה נאמר לו שניחם ה' והיה רע בעיניו וחרה על עצמו כדרך המיצר:

פסוק ב
ויתפלל. התפלה היה מה שאמר במקרא שלאחריו קח נא את נפשי:
הלוא זה דברי. התנחומין הזה היה עם מחשבותי בעוד שהייתי על אדמתי עד לא ירדתי אל הים ובעבור זה הקדמתי לברוח תרשישה טרם בא לי הנבואה פעם שנית:
כי ידעתי. מאז ידעתי שאתה אל חנון וכו' ומקבל השבים ומתנחם על הרעה ולזה היה קשה עלי הנבואה הזאת כי היה טוב בעיני שלא ישובו ויאבדו בעונם ולא יהיו רצועה

מרדות על ישראל ולפי"ד רז"ל יאמר הנה בזה תוסיף כעסך על ישראל בראותם כח התשובה, ואינם לוקחים מוסר וע"ז חשבתי מתחלה ולכן היה קשה עלי הנבואה:

פסוק ג

ועתה ה'. הואיל וכן הוא אבקש ממך שתקח את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי לראות באבדן בני עמי אשר ע"י באה הסבה:

פסוק ד

ההיטב חרה לך. בה"א התימה וכאומר הנה אראך במופת שאין מהדין שיחרה לך וקצר בדבר המובן כי בדבר הקיקיון הנאמר בענין הראה לו זאת:

פסוק ה

עד אשר יראה וגו'. כי חשב אולי לא יעמדו בתשובתם ותחזור הגזירה למקומה:

פסוק ו

וימן. הצמיח עשב קיקיון וגדלה למעלה ועלה ממעל ליונה להיות לו לצל להצילו מזריחת החמה הרעה לו כי צל הסוכה הוא דבר שאינו מתמיד כי הולך ומתייבש מחום השמש ולא כן הקיקיון היונק רטיבות הארץ:

וישמח וגו'. על כי היה לו לצל מתמיד:

פסוק ז

בעלות השחר. בעת שעלה השחר למחרת יום שמחתו:

ותך. התולעת חתכה ופסקה את הקיקיון ממקום יניקתו ולא בא לו עוד רטיבות הארץ ולכן נתייבש מחום השמש:

פסוק ח

רוח קדים. היא העזה שברוחות וחמה ביותר ולא היה דבר עומד בפניה כי הוא ישב במזרח העיר:

חרישית. ר"ל משמיע שאון רב עד שהיה מחריש את האזנים:

ותך השמש. ר"ל השמש השליך ניצוציו על ראש יונה:

ויתעלף. בעבור חמימת הרוח וחום השמש:

וישאל את נפשו. שאל ובקש את נפשו להפרד ממנו למען ימות:

ויאמר. אמר אל נפשו טוב מותי מחיי וזהו על כי נחלה מאד מתוקף חמימות הרוח וניצוצי השמש וסבל יסורים הרבה:

פסוק ט

ההיטב. בה"א השאלה ששאל לו אם מאד חרה לו על אבדן הקיקיון:

עד מות. עד שאבחר המיתה בעבור זה או ר"ל עד המיתה יחרה לי ולא אנחם כל ימי עולם:

פסוק י

אתה חסת. הנה אתה חסת ונצטערת על אבידת הקיקיון אשר אתה לא עמלת בו בחרישה ובזריעה ולא גדלת אותו להשקותו ולזבלו כי הדרך שאדם חס ומצטער על אבידת דבר שעמל בו ולא כן יחוס ויצטער על אבידת דבר שלא עמל בו:

שבן לילה היה. ר"ל ועוד שבלילה אחד גדל וצמח ומיד בלילה שאחריה נאבד כי בעלות השחר הכהו התולעת עד לא זרחה השמש וכאומר הלא אין לחוס על דבר הנעשה מהר ולא עמד זמן רב:

פסוק יא

ואני לא אחוס. ר"ל הלא נינוה היא מעשה ידי ואיך אני לא אחוס על עיר גדולה כזאת:

הרבה וגו'. ר"ל יותר משתים עשרה וגומר:

אשר לא ידע. אשר כל אחד מהם אינו יודע להבחין בין ימינו לשמאלו והם הקטנים שאין לחשוב להם עון ואין בהם עונש אלא בעבור האבות וכיון שהאבות שבו הנה הם בלא עונש וכן בהמה רבה שיש בעיר שאין להם עונש ועל כל אלה ראוי לחוס ולחמול: